

Budapest „mega-projekt”: dacolva a krízissel
A kormány a múzeumi főigazgatót bízta meg a 150 millió eurós múzeum negyed
terveinek felügyeletével

Budapest. Baán Lászlót, a Budapesti Szépművészeti Múzeum főigazgatóját nevezték ki az új múzeumi negyed kormánybiztosának, jelentették be szeptember 30-án. Ő tervezi majd meg a Szépművészeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményeinek összevonását. A terv központi része lesz egy nagy múzeum épület, az Új Galéria, amelyben a tervek szerint mindkét múzeum modern gyűjteménye elhelyezkedik majd. Baán, aki október 1. és 2013. szeptember 30. között tölti be a kormánybiztosi tisztelet, nemzetközi építészeti tendert ír ki az új épület megtervezésére.

Baán úgy fogalmazott, hogy kinevezése „egy hosszú utazás kezdetét jelenti...” kormánybiztosi feladataim egyike az új múzeum negyed teljes koncepciójának kidolgozása, két éven belül”. Eredeti elképzelésével összhangban (*The Art Newspaper* július/augusztus, 24.old.) Baán az Új Galéria mellett a magyar fotográfiának is szeretne múzeumot állítani. A főigazgató jóslata szerint, a múzeumokat, amelyek 100 – 150 millió euróba kerülnek majd, már 2017-ben meg lehet nyitni a látogatók előtt.

Gyökeres változások

Néhány év leforgása alatt Baán Magyarország leglátogatottabb múzeumává tette a Szépművészetit, 2010-ben több mint félmillió látogatóval. 2004-es főigazgatói kinevezése óta az addig viszonylagos visszavonultságban élő múzeumot, amely a Régi Képtárnak is otthont ad, olyan intézménnyé tette, amely vezető nemzetközi intézményeknek, mint a londoni *Royal Academy of Arts*, ad kölcsön műveket.

Idehaza a múzeum népszerűségét olyan mesterek alkotásait bemutató időszak kiállítások növelték nagyra, mint Dürer, Botticellitől Tizianóig és Van Gogh, programjai színvonalának köszönhetően pedig 2007-ben a világ különböző részein működő múzeumok vezetőiből álló befolyásos Bizot csoport is befogadta Baánt. A főigazgató legújabb, kormány által is támogatott kezdeményezése keretében egy nagykiterjedésű múzeum negyedet kíván létrehozni, abban a reményben, hogy Budapest Európa egyik kiemelkedő múzeumi célállomása lesz.

Elért eredményei ellenére, Baán haladószellemű tervei nem egykönnyen voltak keresztülvihetőek. Így beszél erről: „Érkezésem idején a múzeum Csipkerózsika álmát aludta, amelyet sürgősen újra kellett definiálni” Kezdetektől fogva azt tervezte, hogy „egészen új attitűdöt alakítunk ki, amely segítségével minél előbb fel tudunk zárkózni a nyugati világ múzeumaihoz, amelyek jó huszonöt évvel előttünk jártak.”

„Csak egyetlen példa 2004-ből: a hatalmas nemzetközi gyűjteménynek otthont adó múzeumnak csak magyar nyelvű honlapja volt. Nem volt a múzeumban külön osztály a múzeumpedagógiának, a kommunikációnak vagy éppen a kiállítás-szervezésnek.”

Már több mint húsz esztendeje megdőlt a kommunizmus Kelet-Európában. Az olyan kérdések, mint a privatizáció, a közintézmények struktúrája és a bürokrácia mechanizmusa még mindig huszadik századi árnyakat vetnek a kortárs fejlesztésekre. Mindez lefordítva a múzeumok területére azt jelenti, hogy ezek a tényezők sok intézményt kényszerítettek egyfajta poszt-kommunista zsákutcába, ahol a modernizáció eszméje mintha egy poros üveg mögött rejtőzne.

Baán válasza az átmenettel járó problémákra egy radikális átalakítás volt. „Egyértelmű volt, hogy egy-két dolgot megújítani nem elég”, mondja „sem pedig a komótos tempó. Meggyőződésem volt, hogy paradigmaváltás kell, az egész rendszert, mindent át kell alakítani, még pedig gyorsan.”

Kelet-Európában a múzeumi innováció általában a kortárs művészettel függ össze, ahol a kormányok szívesen támogatnak „szexy” új projekteket, és a fiatal művészek buzgón menedzselik ezeket. Így Baán erőfeszítései egyedülállóak, amennyiben erőteljesen koncentrálnak a klasszikus szépművészetre. Nagyon fontos volt megtalálni a megfelelő embereket, akik képesek véghezvinni a változtatásokat, mondja Baán. Főigazgatósága első néhány hónapjában lecserélte a legtöbb osztályvezetőt, többnyire a már a múzeumban dolgozó kollégák előléptetésével. Több mint ötven új alkalmazottat is hozott a múzeumba, legtöbbjük energikus, fiatal diplomás.

A kormánytámogatás a modernizációhoz nélkülözhetetlen volt az elért eredmények szempontjából, mondja Baán. Mivel ilyen erőteljes változást sürgetett, Baánnak – saját bevallása szerint – természetesen kritikusi is akadtak. „Példaintézménnyé válni egyrészt nagy felelősség és büszkeség, ugyanakkor azonban komoly konfliktusok forrása is az olyan intézményekkel vagy érdekcsoportokkal, amelyek a status quo fenntartásában érdekeltek”, mondja. „Bőven van tapasztalatunk ezen a téren is.”

Ellenzők

Az egyik ilyen tapasztalat februárban született, amikor is a múzeum földalatti bővítésének tervét a jobb-közép Fidesz-kormány elvetette. Az előző, balközép kormány eredetileg támogatta, így a tervezet megosztotta a budapesti közvéleményt, és több mint nyolcezer ember aláírta a bővítés bizonyos elemei elleni petíciót. A terv, amely egyelőre nem éled újjá, ellenzői azzal érveltek, hogy a jelenlegi épület föld feletti részének felújítása jobb felhasználása lenne a kormányzati pénznek. A főigazgató azonban azt mondja, hogy az ő múzeum negyeddel kapcsolatos tervei messze túlmutatnak kritikusi elgondolásain. „Szerintem ez a döntés [egy múzeum negyed létrehozásáról] teljesen független a tavalyi petíciótól”, mondja. „Ha azonban bármilyen kapcsolat is volt a kormány döntése és a petíció között, akkor hálásak lehetünk az ellenzőknek, hiszen a maguk módján hozzájárultak a múzeum fejlesztésére irányuló sokkal nagyobb volumenű és összetettebb projekt esetleges megvalósulásához.”

„Tökéletesen beleillik a kormány logikájába, hogy egy ilyen emblematisz jelentőségű kulturális mega-projektbe kezdjen, az általános költségvetési megszorítások kellős közepén”

Kulturális negyed

Baán múzeum negyedre vonatkozó kormánybiztosi tervei ismét valószínűsítik a kritikusokkal való szembenézést. A múzeum bizonyos részeinek renoválása és minimum egy új múzeum épület kialakítása mellett Baán fő célkitűzése egyesíteni a magyar állami tulajdonban lévő nemzetközi és magyar művészeti gyűjteményeket. Amennyiben ez megvalósul, ez a Budai Várban lévő Magyar Nemzeti Galéria, Budapest egyik leghíresebb nevezetességének, ottani bezárását jelenti, amelynek régi magyar festményeit áthelyeznék a Szépművészeti Múzeumba. Baán a megszorítások idején a projekt költségei miatt is számíthat némi ellenérzésekre, és egy ilyen hatalmas terv kivitelezhetőségére vonatkozó kérdések is nyilván felmerülnek majd. A főigazgató azonban azt mondja, hogy az új múzeum negyed Budapest jövőbeni vitalitásának

kulturális és gazdasági motorjaként is funkcionál majd. „A magyar kormány különféle eszközöket vet be a kritikus gazdasági helyzet megoldására, ezek közül sok meglepő, szokatlan, és éppen ezért ádáz viták tárgya”, mondja.

„Miniszterelnökünk különösen kedveli a nem konvencionális megoldásokat, mert meggyőződése, hogy csak az új megközelítések kínálhatnak kiutat a krízisből. Így azután tökéletesen beleillik a kormány logikájába, hogy egy ilyen emblematikus jelentőségű kulturális mega-projektbe kezdjen, az általános költségvetési megszorítások kellős közepén: egy olyanba, amely, belső értékén túl, egy rendkívül fontos szimbolikus üzenetet is hordoz – még fontosabb egy olyan időben építeni, amikor senki sem hiszi, hogy lehetséges.”

A múzeum negyed költségeinek előteremtése továbbra is a Baán előtt álló egyik legnagyobb kihívás. Mint a legtöbb európai múzeum, a Szépművészeti is kevesebb állami támogatást kapott a gazdasági válság idején. A múzeum állami támogatása 2006 óta összesen 20%-kal lett kevesebb (kb. 700.000 euró) és 2012-ig újabb megszorítások várhatók a 3 millió euróhoz képest, amit jelenleg kap az államtól.

Baán azonban biztos abban, hogy elképzelései megvalósulnak és a kulturális negyed megszületik. „Meggyőződésem, hogy ez egy visszafordíthatatlan folyamat kezdete”, mondja.

Amikor megkérdezzük, hogyan felel meg a kihívásokra mint kormánybiztos, Baán így felel: „Lesznek kérdések arról, hogy miért költsünk közpénzeket múzeum negyedre valami más helyett. Én csak annyit tehetek, hogy 'képviselem az álláspontomat'. Egy szabad társadalomban az ügy melletti és elleni érveket egyaránt meg lehet kérdőjelezni. A demokrácia világa ezért épül az 'elég jó' projektekre, és nem pedig a tökéletesekre. Ez pedig egy 'elég jó' projekt – valóban nagyon jó.”

Richard Unwinn